

การพัฒนาไอที กับ วิสัยทัศน์ไอทีของไทย

(ทัศนะส่วนตัวว่าด้วยพัฒนาการของไอทีในไทยและการสร้างวิสัยทัศน์ไอที)

ครรรชิต มาลัยวงศ์

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ

5 กันยายน 2543

ประเทศไทยรู้จักใช้คอมพิวเตอร์ในงานต่าง ๆ มานานร่วมสี่สิบปีแล้ว หน่วยงานแรกสองหน่วยงานที่ติดตั้งคอมพิวเตอร์ใช้ก่อนผู้ใดในประเทศก็คือ สำนักงานสถิติแห่งชาติ และ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตลอดเวลาที่ผ่านมานั้นการใช้คอมพิวเตอร์ได้พัฒนาก้าวหน้าไปมาก แต่ถึงวันนี้ความก้าวหน้าของไทยก็ดูเหมือนจะช้าลง ๆ จนไม่อาจเทียบกับเพื่อนบ้านอย่างเช่นสิงคโปร์ และ มาเลเซียได้ ทั้ง ๆ ที่ไทยได้ตั้งต้นสนใจในเรื่องคอมพิวเตอร์มาก่อนประเทศต่าง ๆ ในย่านนี้

บทความนี้เขียนขึ้นเพื่อแกะรอยพัฒนาการของคอมพิวเตอร์ในประเทศไทย เป็นการแกะรอยแบบส่วนตัวเพราะเป็นการรำลึกจากความจำของผมมากกว่าจะอ้างอิงเอกสารใด ๆ ที่เป็นเช่นนี้ เพราะผมนั่งเขียนเรื่องนี้ในวันช่วงหยุดสัปดาห์เพื่อนำมาใช้ประกอบการอภิปรายเรื่องวิสัยทัศน์ไอที ที่ทางกระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ จัดให้แก่ผู้บริหารเท่านั้น ผมไม่มีเวลาที่จะตรวจสอบเอกสารต่าง ๆ อย่างใกล้ชิด ดังนั้นลำดับเวลาและรายละเอียดบางประการอาจจะคลาดเคลื่อนไปบ้าง แต่โดยสาระแล้วเชื่อว่าไม่ผิดพลาด วัตถุประสงค์ที่เขียนเรื่องนี้ขึ้นก็เพื่อให้ท่านผู้อ่านซึ่งเป็นผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และ สิ่งแวดล้อมมีความเข้าใจถึงความคลี่คลายทางด้านไอทีที่นำมาสู่สภาพปัจจุบัน และเพื่อให้เกิดความคิดว่าจะนำเทคโนโลยีที่เป็นประโยชน์นี้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อกระทรวง ข้าราชการ และ ประชาชน ได้จริง ๆ อย่างไร นอกจากนั้นก็เพื่อให้เกิดความเข้าใจบทบาทของคณะกรรมการเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติ ซึ่งทางศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ ในสังกัด สวทช. ทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการอยู่ด้วย

กำเนิดคณะกรรมการคอมพิวเตอร์ของรัฐ

การใช้คอมพิวเตอร์ในช่วงแรกของไทยนั้นไม่ค่อยมีปัญหาเพราะไม่มีใครเข้าใจประโยชน์ของคอมพิวเตอร์มากนัก และไม่มีใครสนใจที่จะใช้ แต่เมื่อเวลาผ่านไปและหน่วยงานต่าง ๆ เริ่มพบว่า

คอมพิวเตอร์สามารถช่วยงานคำนวณต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดีแล้ว หน่วยงานต่าง ๆ ก็เริ่มสนใจต้องการซื้อ
หาคอมพิวเตอร์มาใช้งานบ้าง หน่วยงานที่มีงบประมาณและมีงานให้คอมพิวเตอร์คำนวณมากพอก็
เริ่มจัดทำข้อเสนอขอซื้อหรือเช่าคอมพิวเตอร์มาใช้เอง เช่น กรมชลประทาน การไฟฟ้าฝ่ายผลิต การ
ไฟฟ้านครหลวง ส่วนหน่วยงานอีกหลายแห่งก็ใช้วิธีทำเรื่องขอใช้คอมพิวเตอร์ที่สำนักงานสถิติแห่ง
ชาติซึ่งได้กลายเป็นศูนย์กลางคอมพิวเตอร์ของประเทศไปโดยปริยาย

ต่อมาเมื่อค่าขอซื้อและขอใช้คอมพิวเตอร์มีมากขึ้นจนเหลือวิสัยที่เจ้าหน้าที่วิเคราะห์งบประมาณจะพิจารณาได้ ดังนั้นรัฐบาลจึงแต่งตั้งคณะกรรมการคอมพิวเตอร์ของรัฐขึ้น โดยมีรัฐมนตรี
ประจำสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน ส่วนกรรมการก็มาจากอาจารย์ในมหาวิทยาลัยและผู้บริหาร
ศูนย์กลางคอมพิวเตอร์ของหน่วยงานราชการและรัฐวิสาหกิจ และมีเจ้าหน้าที่จากสำนักงบประมาณทำหน้าที่
ที่เป็นเลขานุการ คณะกรรมการฯ ได้ตั้งกฎเกณฑ์ขึ้นว่า หน่วยงานที่ต้องการขอมีขอใช้คอมพิวเตอร์
นั้นจะต้องจัดทำข้อเสนอยื่นต่อสำนักงบประมาณ ทางเจ้าหน้าที่จะจัดส่งเรื่องให้แก่คณะอนุกรรมการ
ให้พิจารณา หากผลการพิจารณาเป็นบวกเจ้าหน้าที่ก็จะนำข้อสรุปเสนอต่อคณะกรรมการอีกต่อหนึ่ง
แต่ถ้าหากพิจารณาแล้วไม่เห็นด้วย หน่วยงานก็จะต้องนำข้อเสนอไปทบทวน ปรับปรุง แล้วยื่นเสนอ
กลับมาใหม่

หากคณะกรรมการเห็นด้วยกับข้อเสนอและอนุมัติให้หน่วยงานดำเนินการจัดซื้อจัดหา
คอมพิวเตอร์ได้แล้ว หน่วยงานก็จะต้องนำคำอนุมัตินั้นไปตั้งงบประมาณอีกต่อหนึ่ง ยังไม่สามารถ
ซื้อคอมพิวเตอร์มาใช้ได้ทันที เมื่อเป็นเช่นนี้การขอจัดซื้อจัดหาคอมพิวเตอร์จึงใช้เวลานานมาก โดย
ทั่วไปกว่าเรื่องจะได้รับการพิจารณาแล้วได้รับการเห็นชอบก็อาจจะกินเวลานานประมาณสิบเดือน แล้ว
ยังจะต้องมาตั้งงบประมาณเพื่อดำเนินการอีก รวมแล้วจึงเป็นเวลานานประมาณสองปี เมื่อเป็นเช่นนี้
บรรดาหน่วยงานทั้งหลายจึงไม่พอใจในวิธีการดำเนินงานแบบนี้

การขอจัดซื้อจัดหานี้มีทั้งข้อยกเว้นและข้อบังคับที่ยู่ยากมาก อาทิ หน่วยงานไม่สามารถรับ
บริจาคเครื่องคอมพิวเตอร์ได้เอง เพราะหากได้เครื่องมาก็จะเป็นช่องทางให้เกิดการผูกพันกับผู้ค้า และ
อาจต้องเสียเงินงบประมาณในด้านต่าง ๆ ตามมาอีก จะมียกเว้นก็เฉพาะการจัดหาที่มีค่าใช้จ่ายไม่เกิน
วงเงินประมาณสองแสนบาทเท่านั้น

เมื่อได้รับเสียงบ่นมามากขึ้น รัฐบาลสมัยนายอานันท์ ปันยารชุนจึงได้ยุบคณะกรรมการนี้ไป
แล้วตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติขึ้น อย่างไรก็ตามคณะกรรมการ
ชุดใหม่นี้ไม่ได้ทำงานพิจารณาการจัดซื้อจัดหาคอมพิวเตอร์เหมือนชุดที่ถูกยุบไป และการจัดซื้อจัด
หาก็ยังคงเป็นไปตามระเบียบที่ทางสำนักงบประมาณวางไว้อยู่ และสำนักงบประมาณก็ได้แต่งตั้งคณะ
กรรมการขึ้นพิจารณาข้อเสนอขอจัดซื้อจัดหาคอมพิวเตอร์ของหน่วยงานต่าง ๆ ต่อไปในลักษณะเดียว

กับคณะกรรมการคอมพิวเตอร์ของรัฐ เพียงแต่มีกฎเกณฑ์ที่ผ่อนคลายกว่า เช่นการจัดซื้อจัดหา คอมพิวเตอร์ที่มีมูลค่าน้อยกว่าห้าล้านบาท ไม่ต้องจัดทำข้อเสนอยื่นต่อสำนักงบประมาณ หน่วยงานสามารถจัดซื้อได้เลย แต่ต้องแจ้งต่อสำนักงบประมาณว่าซื้ออะไร และซื้อไปทำไม สำหรับโครงการที่มีมูลค่ามากกว่าห้าล้านบาทนั้น หน่วยงานจะต้องจัดทำข้อเสนอโครงการมายื่นต่อสำนักงบประมาณเพื่อขออนุมัติก่อน

ความจริงแล้วข้อกำหนดของสำนักงบประมาณที่อธิบายมานี้ก็กลับไปเหมือนกับกฎเกณฑ์ของ สมัยที่มีคณะกรรมการคอมพิวเตอร์ของรัฐนั่นเอง ผิดแต่คราวนี้คณะกรรมการที่พิจารณานั้นเป็นคณะกรรมการที่สำนักงบประมาณแต่งตั้งขึ้น

ผมเคยเป็นกรรมการในคณะกรรมการคอมพิวเตอร์ของรัฐมาก่อน และอาจกล่าวได้ว่าเป็น กรรมการที่ไม่ใช่ข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจเพียงคนเดียว ระหว่างที่เป็นกรรมการก็ได้ร่วม พิจารณาข้อเสนอขอมีคอมพิวเตอร์ของหน่วยงานหลายแห่ง ทำให้ต้องยอมรับว่าการมีคณะกรรมการ นั้นเป็นประโยชน์ต่อทางการมาก เพราะข้อเสนอของหน่วยงานหลายแห่งนั้นยอมรับไม่ได้จริง ๆ เช่น บางหน่วยงานขอรับบริจาคเฉพาะซีพียู (CPU) ของเครื่องคอมพิวเตอร์เมนเฟรมของบริษัทแห่งหนึ่ง แต่จะต้องซื้ออุปกรณ์รอบข้าง (peripherals) จากบริษัทนั้น เช่นนี้เราก็พิจารณาว่าเป็นข้อเสนอที่ไม่ ชอบมาพากลและยอมรับไม่ได้ หรือรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่งขอซื้อคอมพิวเตอร์ขนาดเมนเฟรมมาสองชุด เมื่อซักไซ้ไล่เลียงดูเพราะไม่เห็นพ้องด้วยกับปริมาณงานที่เสนอว่าจะต้องใช้ถึงสองชุด ก็ได้รับคำตอบว่าที่ต้องซื้อสองชุดก็เพราะหน่วยงานมีปัญหาเกี่ยวกับทางสภาพแรงงานซึ่งไม่ต้องการให้พนักงาน ทำงานหลังเวลาราชการ แบบนี้เราก็ยอมรับไม่ได้เหมือนกัน ตัวอย่างอื่น ๆ ยังมีอีกมาก ดังนั้นการมี คณะกรรมการช่วยกลั่นกรองก็ช่วยประหยัดเงินตราต่างประเทศไปได้มาก

ปัญหาสำคัญของการทำงานของคณะกรรมการคอมพิวเตอร์ของรัฐก็คือ ความล่าช้าในการ พิจารณา ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะเป็นเรื่องยากที่จะนัดหมายกรรมการชุดต่าง ๆ มาประชุมพร้อมกันได้ อีก ประการหนึ่งผมเองก็มองเห็นว่าบางครั้งกรรมการบางคนก็มีอคติได้เหมือนกัน อย่างไรก็ตามเรื่องเหล่านี้เป็นอดีตไปแล้ว นำมาเล่าให้ผู้ที่ไม่ได้สัมผัสทราบเท่านั้น

คณะกรรมการไอทีแห่งชาติ

ได้กล่าวไปแล้วว่าคณะกรรมการส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติไม่ได้ทำหน้าที่แทน คณะกรรมการคอมพิวเตอร์ของรัฐ วัตถุประสงค์หลักของคณะกรรมการชุดนี้ก็คือการหาทางส่งเสริม ให้ใช้ไอทีในด้านต่าง ๆ ทั้งในภาครัฐและภาคธุรกิจให้ก้าวหน้าทัดเทียมกับประเทศอื่น ๆ

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติมีดังนี้

1. เสนอแนะแผนพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ สร้างบรรยากาศให้มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศ มาใช้ในการดำเนินงานต่าง ๆ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านโทรคมนาคม ปรับปรุงกฎหมายระเบียบข้อบังคับ ให้สอดคล้องกับการดำเนินธุรกิจสมัยใหม่โดยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ส่งเสริมการผลิต การบริการ การวิจัยและพัฒนาให้มีเทคโนโลยีสารสนเทศขึ้นในประเทศไทย ตลอดจนส่งเสริมผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดเล็ก
2. ส่งเสริมและสนับสนุนการผลิต การบริการ และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของประเทศ
3. เสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อกำหนดมาตรการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ

สำหรับภารกิจที่กำหนดไว้มีดังนี้

1. “คิดและวิเคราะห์” รวบรวม ติดตาม ศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศ ทั้งในและต่างประเทศ
2. “ศึกษาและวิจัย” นโยบายด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและมาตรการเสนอต่อคณะกรรมการฯ คณะอนุกรรมการฯ เพื่อผลักดันเป็นนโยบายของประเทศ
3. “เผยแพร่และประชาสัมพันธ์” ข้อมูล ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศแก่ประชาชน และกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้เกิดความตื่นตัว ความรู้ ความเข้าใจ ถึงบทบาทของเทคโนโลยีสารสนเทศในการพัฒนาประเทศในภาพรวม และนโยบายใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้อง
4. “ประสานงาน” กับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนทั้งภายใน และต่างประเทศเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนา การผลิต และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ
5. “ดำเนินการโครงการนำร่อง” ส่งเสริม และจัดให้มีโครงการนำร่อง โครงการสาธิต โครงการศึกษาความเป็นไปได้ เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในประเทศ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลประกอบการผลักดันนโยบายแห่งชาติ
6. “ประเมินผล” และติดตามผลการดำเนินงานตามมาตรการ และนโยบายที่ได้กำหนดขึ้น

ผมเองไม่ได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการในคณะกรรมการชุดนี้จนกระทั่งเมื่อเร็ว ๆ นี้เอง ดังนั้นจึงอาจจะไม่ทราบแนวคิดสำคัญ ๆ และความก้าวหน้าของการดำเนินงานตามมติของคณะกรรมการ

มากนัก อย่างไรก็ตามหลังจากที่ผมเข้ามาทำงานที่ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติหรือเนคเทคแล้วผมจำเป็นต้องนำมติต่าง ๆ ไปดำเนินการ อีกทั้งได้มีโอกาสเข้าร่วมประชุมในคณะกรรมการส่งเสริมการใช้คอมพิวเตอร์ในภาครัฐบ้างจึงพอจะทราบความก้าวหน้าในด้านนี้บ้าง

แนวคิดหลักที่รับทราบมาก็คือ การใช้ไอทีในภาครัฐนั้นค่อนข้างจะล่าช้า ดังนั้นจึงจำเป็นต้องรีบส่งเสริมให้มีการใช้โดยเร็ว และจะต้องเป็นการใช้ที่ได้ผลด้วย

คณะกรรมการฯ ได้เริ่มดำเนินการโดยการสำรวจระดับการใช้คอมพิวเตอร์ของหน่วยงานภาครัฐ และได้กำหนดแผนดำเนินงานปรับปรุงการใช้เป็นสี่ระดับ โดยมีวัตถุประสงค์ให้หน่วยงานทุกหน่วยประยุกต์คอมพิวเตอร์ในระดับมีวุฒิภาวะ (Maturity) สูงสุดในช่วงหลังปี 2543

แผนงานนี้ไม่ประสบความสำเร็จ สาเหตุที่ทำให้ไม่ประสบความสำเร็จมีมากด้วยกัน แต่ที่เห็นชัด ๆ ก็คือการขาดแรงผลักดันจากผู้บริหารระดับสูงของประเทศ หากลองพิจารณาความก้าวหน้าด้านไอทีของสิงคโปร์ และมาเลเซีย ก็คงจะเห็นได้ชัดว่า ผู้นำของเขาเป็นผู้สนใจสั่งการในด้านนี้เอง ติดตามผลการดำเนินงานอย่างใกล้ชิด และกล้าทุ่มเทงบประมาณเพื่อให้บรรลุผล

ผมเคยซักถามเพื่อนชาวสิงคโปร์ซึ่งเป็นหนึ่งในผู้ที่ใกล้ชิดกับท่านนายกรัฐมนตรี ลี กวน ยิว และเป็นผู้ทำให้สิงคโปร์ก้าวหน้ามาถึงระดับปัจจุบันว่า จุดเริ่มต้นอยู่ที่ไหน เขาเล่าว่า เริ่มต้นเมื่อ ลี กวน ยิว ได้สั่งให้รัฐมนตรีและปลัดกระทรวงไปเข้าสัมมนาให้เข้าใจเรื่องคอมพิวเตอร์พื้นฐานและประโยชน์ของการประยุกต์เป็นเวลาสามวัน ต่อจากนั้นจึงสั่งให้ผู้บริหารเหล่านั้นเสนอโครงการประยุกต์คอมพิวเตอร์ในแต่ละกระทรวง พร้อมกันนั้นเขาก็สั่งให้ตั้งคณะกรรมการคอมพิวเตอร์แห่งชาติด้วยเหมือนกัน แต่กรรมการของสิงคโปร์นั้นมีวิสัยปฏิบัติงานที่ต่างไปจากของไทย

คณะกรรมการคอมพิวเตอร์แห่งชาติ (National Computer Board หรือ NCB) เป็นหน่วยงานที่มีสำนักงานรองรับ และมีอำนาจด้วย เพราะได้มีวิธีการจัดการให้นักคอมพิวเตอร์ทั้งหลายเปลี่ยนสังกัดมาขึ้นกับ NCB จากนั้นก็มีการฝึกอบรมให้นักคอมพิวเตอร์มีความรู้พื้นฐานเท่ากัน แล้วมอบหมายให้กลับไปทำงานในสังกัดเดิมแต่ยังคงรายงานต่อ NCB โดยวิธีการนี้ทำให้นักคอมพิวเตอร์ทุกหน่วยงานมีความรู้เหมือนกัน รู้จักกัน และสามารถร่วมมือกันได้ดียิ่งขึ้น

ขณะเดียวกันรัฐบาลก็ได้ตั้งสถาบันด้านคอมพิวเตอร์ขึ้นสามแห่งด้วยการสนับสนุนจากองค์กรนอกประเทศ สถาบันที่มีชื่อเสียงก็คือ ISS หรือ Institute of Systems Science เป็นสถาบันระดับบัณฑิตศึกษาในสังกัดของมหาวิทยาลัยแห่งชาติสิงคโปร์ (National University of Singapore) สถาบันแห่งที่สองได้รับความร่วมมือจาก British Council และ สถาบันแห่งที่สามร่วมมือกับรัฐบาลญี่ปุ่น

ในช่วงนั้นเพื่อนชาวสิงคโปร์ของผมได้ส่งเจ้าหน้าที่คนหนึ่งมารับการฝึกอบรมในหลักสูตรระยะสั้นที่ผมจัดขึ้นที่เอ ไอที เจ้าหน้าที่ผู้นี้ได้กลับไปแล้วเสนอรายงานว่าเอ ไอทีไม่สามารถช่วยให้การ

ฝึกอบรมแก่คนสิงคโปร์ได้เพราะทางเราเน้นการเขียนโปรแกรมทางด้านวิศวกรรม ในขณะที่ทางสิงคโปร์ต้องการคนเขียนโปรแกรมและพัฒนาระบบทางด้านธุรกิจ

ผมเชื่อว่าทั้งหมดนี้คือจุดตั้งต้นที่ทำให้สิงคโปร์เริ่มวิ่งหนีห่างจากประเทศไทยไปทุกที ในขณะที่ทางเราก็คงยังล่าช้าอยู่กับที่ ในทางหนึ่งหน่วยงานรัฐก็คุมการจัดซื้อจัดหาคอมพิวเตอร์อย่างเข้มงวด ในอีกทางหนึ่งก็ไม่ได้ส่งเสริมให้เกิดการศึกษาด้านคอมพิวเตอร์อย่างจริงจัง แม้จนกระทั่งในขณะนี้ก็อาจกล่าวได้ว่าการศึกษาด้านคอมพิวเตอร์ที่กว้างขวางนั้นเป็นผลของบริษัทฝึกอบรมเอกชน ส่วนสถาบันการศึกษาทั้งหลายก็แค่ผลิตบัณฑิตทางคอมพิวเตอร์ปีละไม่มากนัก นอกจากนั้นในระดับบัณฑิตศึกษาด้วยแล้วสถาบันหลายแห่งยังจัดหลักสูตรปริญญาโทและเอกที่คุณภาพไม่ได้มาตรฐานออกมา ปริญญาเหล่านี้ผลิตมหาบัณฑิตที่มีความรู้ด้านคอมพิวเตอร์ต่ำกว่าบัณฑิตปริญญาตรีทางด้านคอมพิวเตอร์ มีหน้าซ้ำยังไม่กล้าเขียนโปรแกรมหรือลงมือทำอะไรด้วยมือจริง ๆ ปริญญาโทเหล่านี้ที่จริงเป็นเพียงหลักสูตรเปลี่ยนสายงานหรือ Conversion degree เท่านั้น แต่อาศัยชื่อหลักสูตรที่มีคำว่าคอมพิวเตอร์อยู่ด้วยเป็นเครื่องมือสำหรับทำตลาด

ย้อนกลับมาที่การดำเนินงานของคณะกรรมการของไทยที่ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อให้กระชับรัดขึ้นว่า คณะกรรมการเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติ หรือ National Information Technology Committee หรือ NITC บ้าง ปรากฏว่าเมื่อเริ่มตั้งหลักได้แล้ว สำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการซึ่งได้ ดร. พิเชฐ ดุรงคเวโรจน์ มาเป็นผู้อำนวยการก็เริ่มเดินหน้าและมีผลงานที่ชัดเจนขึ้น

ผลงานทางด้านภาครัฐที่ผลักดันโดยคณะอนุกรรมการส่งเสริมการใช้ไอทีในภาครัฐ ซึ่งมี มรว. จตุมงคล โสณกุล เป็นประธาน และคณะอนุกรรมการอื่น ๆ ก็เริ่มทำให้เกิดการเคลื่อนไหวหลายอย่าง กล่าวคือ

- งานที่โดดเด่นมากที่สุดคือการกำหนดนโยบายไอที 2000 ซึ่งพยายามผลักดันให้หน่วยงานราชการทั้งหลายเห็นความสำคัญของไอที นโยบายสำคัญมีอยู่สามข้อ ข้อแรกก็คือ รัฐจะต้องเร่งสร้างโครงสร้างพื้นฐานด้านไอทีหรืออีกนัยหนึ่งคือเครือข่ายโทรคมนาคมไปทั่วประเทศเพื่อให้ประชาชนทั่วประเทศสามารถเข้าถึงเครือข่ายได้อย่างเท่าเทียมกัน ข้อที่สองก็คือจะต้องจัดให้มีการฝึกอบรมความรู้พื้นฐานด้านไอทีอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะแก่บรรดาข้าราชการและครูอาจารย์ และข้อที่สามคือสนับสนุนให้หน่วยงานของรัฐจัดให้บริการประชาชนแบบเบ็ดเสร็จหรือ One Stop Service ผมมีความรู้สึกส่วนตัวว่า ภาครัฐหรือแม้แต่วิสาหกิจเองก็ไม่ได้ค่อยได้สนใจนโยบายทั้งสามข้อนี้มากนัก หน่วยงานทั้งหลายก็ไม่ได้ชูนโยบายเหล่านี้ในการดำเนินงานมากเท่าใด

- กำหนดให้มีมาตรฐานขั้นต่ำทางด้านอุปกรณ์ไอทีในหน่วยงานของรัฐ นั่นคือมีการกำหนดว่าหน่วยงานของรัฐทุกแห่งที่ไม่ได้ตั้งอยู่ในที่เดียวกันกับสำนักงานกลาง และมีข้าราชการเกินกว่าห้าสิบคน จำเป็นที่จะต้องมีอุปกรณ์ต่อไปนี้เป็นอย่างต่ำ คือ โทรศัพท์สามหมายเลข โทรสารหนึ่งเครื่อง เครื่องถ่ายเอกสารหนึ่งเครื่อง และ คอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลสองเครื่อง การกำหนดเช่นนี้ก็เพื่อให้สำนักงานประมาณถือเป็นหลักการว่าจะต้องจัดสรรให้ ไม่ต้องรอให้ร้องขอ
- กำหนดให้ข้าราชการระดับกลางคือระดับห้าจะต้องเรียนรู้เรื่อง Spreadsheet เป็นเวลาสองวัน โดยมีแนวคิดว่ามีเครื่องคอมพิวเตอร์แล้วก็ต้องบังคับให้เรียนเพื่อจะได้ใช้งานจริง ต่อมาเมื่อนำเรื่องนี้เสนอขึ้นสู่ ครม. ในสมัยที่นายชวน หลีกภัยเป็นนายกรัฐมนตรีสมัยแรกนั้น ท่านนายกฯ ได้เสนอให้เพิ่มระดับ 6 ถึง 8 เข้าไปด้วย เมื่อเรื่องนี้ผ่านเป็นมติครม. ออกมาแล้ว ผมต้องรับหน้าที่ดำเนินการเรื่องนี้ตั้งแต่จัดทำหลักสูตร ไปจนถึงหาวิธีการดำเนินการให้เป็นรูปธรรม ขณะนั้นผมได้พัฒนาแผนกฝึกอบรมไอทีของเนคเทคให้เป็นที่รู้จักดีทั่วไปอยู่แล้ว แต่ผมเห็นว่าจะให้เนคเทคฝึกอบรมข้าราชการนับแสนคนคงเป็นไปได้ยาก ทางที่ดีควรจัดทำเครือข่ายฝึกอบรมโดยเชิญชวนบริษัทฝึกอบรมของเอกชน และหน่วยงานราชการที่มีสถาบันฝึกอบรมให้ร่วมเป็นเครือข่าย และจัดทำเทปวีดิทัศน์ แสดงภาพความก้าวหน้าของการประยุกต์คอมพิวเตอร์แจกไปยังสถาบันเครือข่าย พร้อมกับกำหนดให้อาจารย์ผู้สอนต้องมาเรียนแนวทางการบรรยายจากเนคเทคหนึ่งวัน แนวคิดนี้ได้รับความเห็นชอบจากผู้แทนของ กพ. ในฐานะเป็นคนกลางเชื่อมโยงไปยังหน่วยงานราชการ และในฐานะที่จะต้องเก็บบันทึกประวัติการเข้าฝึกอบรมของข้าราชการเอาไว้เนื่องจากตามมติครม. นั้นกำหนดว่าหากไม่เข้ารับการฝึกอบรมแล้วจะไม่ได้เลื่อนตำแหน่ง ขณะที่เขียนเรื่องนี้ปรากฏว่าการฝึกอบรมตามมติครม. นี้ค่อนข้างจะซาไปแล้ว อาจจะเพราะไม่ได้ติดตามการดำเนินงาน หรือเพราะเศรษฐกิจตกต่ำก็ไม่ทราบได้
- แนวคิดต่อมาที่ทาง NITC ได้นำเสนอขึ้นต่อ ครม. ก็คือกำหนดให้มีตำแหน่งที่เรียกว่า ผู้บริหารเทคโนโลยีสารสนเทศระดับสูง หรือ Chief Information Officer (CIO) ผมไม่ทราบแน่ชัดว่าใครเป็นผู้เสนอแนวคิดนี้ แต่ท่านอดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ คือ คุณสุวิทย์ เป็นผู้สนใจผลักดันเรื่องนี้ค่อนข้างมาก จนถึงกับเร่งรัดให้มีการจัดฝึกอบรม CIO ตามมติครม. ขึ้นโดยเร็ว หน้าที่ในการจัดหลักสูตร CIO ก็มาอยู่ที่ผมเช่นเคย และหากผมว่างก็จะต้องรับหน้าที่บรรยายนำหลักสูตรทุกรุ่นไป การมีตำแหน่ง CIO นั้น

ได้รับเสียงสะท้อนกลับมาว่าเป็นเรื่องที่ดีมาก เพราะทำให้หน่วยงานต่าง ๆ สามารถประสานงานทางด้านคอมพิวเตอร์กันได้ดียิ่งขึ้น

- ต่อจากเรื่อง CIO ก็มาถึงเรื่องของการจัดทำแผนแม่บทด้านไอที ซึ่งทาง NITC ก็เสนอให้ทางกรม. มีมติว่าหน่วยงานทุกแห่งจะต้องวางแผนแม่บทด้านไอทีอย่างเป็นทางการ ก็จะลักษณะและนำเสนอต่อสำนักงบประมาณ มิฉะนั้นทางสำนักงบประมาณก็จะไม่ให้เงินเพื่อพัฒนางานด้านไอทีต่อ เรื่องนี้ถ้าจะพูดไปแล้วก็เข้าตัว เพราะหลังจากที่ได้เสนอเรื่องไปแล้ว หน่วยงานต่าง ๆ ก็ตื่นตัว จะยกเว้นก็คือสวทช. นี้แหละ เพราะเป็นช่วงที่กำลังเปลี่ยนแปลงผู้อำนวยการพอดี ผมเองก็ยังไม่ได้รับตำแหน่ง CIO ของสวทช. และได้รับอนุมัติให้ผันตัวเองมาเป็นผู้อำนวยการศูนย์บริการสารสนเทศทางเทคโนโลยี ซึ่งไม่ได้เกี่ยวข้องกับทำให้คำปรึกษาด้านไอที หรือ เกี่ยวข้องกับการบริหารของเนคเทคอีก ดังนั้นแม้จะได้รับมอบหมายให้เป็นที่ปรึกษาในการจัดทำแผนแม่บทไอทีของกระทรวงฯ แต่ก็ไม่มีความจำเป็นที่จะดำเนินการให้เสร็จได้ทันใจ เป็นเหตุให้แผนแม่บทต้องเสร็จล่าช้าไป ผมจึงต้องขออภัยท่านผู้บริหารของกระทรวงฯ มา ณ ที่นี้
- ต่อมาก็เป็นเรื่องที่ทำให้ท่านทั้งหลายต้องมาประชุมสัมมนา ณ ที่นี้ในวันนี้ นั่นก็คือมติกรม. ให้หน่วยงานทั้งหลายจัดสัมมนาเรื่องวิสัยทัศน์ไอทีให้แก่ข้าราชการระดับสูงเป็นประจำทุกปี อย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง ๆ ละไม่ต่ำกว่าสองชั่วโมง การจัดสัมมนานี้เป็นเรื่องที่ค่อนข้างแน่นอน ปัญหาที่คือผู้เชี่ยวชาญไอทีที่มีอาวุโสสูงพอที่จะเชิญให้มาเป็นผู้บรรยายในสัมมนาแบบนี้มีน้อยมาก ดังนั้นจึงมักจะหนีไม่พ้น ดร. ไพรัช รัชยพงศ์ ซึ่งเป็นผู้อำนวยการ สวทช. ดร. ทวีศักดิ์ กอนันตกุลซึ่งเป็นผู้อำนวยการเนคเทค ดร. พิเชฐ คุรงค์เวโรจน์ และ ตัวผมเอง ไป ๆ มา ๆ พวกเราก็เลยกลับเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์สั้นไปเพราะไม่ได้มีเวลาศึกษาเรื่องใหม่ ๆ มากเหมือนเมื่อยังไม่ต้องตระเวนไปบรรยายมากขนาดนี้
- เรื่องสุดท้ายที่คณะกรรมการ NITC ได้มีมติให้ดำเนินการก็คือการปรับโครงสร้างโครงการไอทีภาครัฐดีเด่น วัตถุประสงค์ของการจัดก็คือการพยายามส่งเสริมให้หน่วยงานในภาครัฐพัฒนาระบบงานคอมพิวเตอร์และการประยุกต์เทคโนโลยีสารสนเทศให้ก้าวหน้าและมีผลดีต่อประชาชนมากขึ้นเพื่อให้สมกับคำขวัญว่า ที่เดียว ทั่วไทย ทุกเวลา อีกนัยหนึ่งก็คือ One-stop Service, Anywhere, Anytime โครงการนี้มีการประกวดแยกเป็นสี่กลุ่มคือ กลุ่มโครงการภาครัฐดีเด่น กลุ่มโครงการบริหารข้อมูลดีเด่น กลุ่มความร่วมมือดีเด่น และกลุ่มงานประยุกต์ดีเด่น การประกวดสามกลุ่มแรกเน้นที่งานระดับหน่วยงาน ส่วน

กลุ่มหลังสุดนั้นเน้นโครงการขนาดเล็ก งานนี้ผมต้องรับหน้าที่เป็นประธานคิดวิธีการให้
คะแนนโครงการ และทำหน้าที่คัดเลือกโครงการต่าง ๆ ที่ส่งเข้าประกวดด้วย ผมเองมี
ความคิดว่าควรจะให้รางวัลแก่โครงการที่ดีเด่นจริง ๆ แต่กรรมการหลายคนเห็นว่าหาก
ไม่ให้รางวัลเลยก็จะไม่เป็นการส่งเสริมจึงอยากจะให้รางวัลแม้โครงการจะไม่เข้าตา ผม
จึงต้องยอมตามเสียงกรรมการ ขณะนี้การคัดเลือกให้รางวัลนั้นก็จบไปแล้วและมีงาน
แจกรางวัลกันใหญ่โต ผมจะไม่วิจารณ์หรือคร่ำครวญว่าโครงการไหนเป็นอย่างไร ขอทิ้งให้
เป็นปรีศนาคิดกันเอง

ไหน ๆ ก็กล่าวถึงผลงานของ NITC ในด้านที่เกี่ยวกับภาครัฐมานานแล้ว ขอกล่าวถึงผลงานที่
เกี่ยวข้องกับภาคเอกชนบ้าง ผมคิดว่าผลงานทางด้านนี้ก็มีไม่น้อย แต่ขอสรุปอย่างคร่าว ๆ ว่า งาน
หลักก็คือการส่งเสริมให้เกิดสภาอีดีไอของไทย (Thai EDI Council) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่
ประสานงานกับสภาอีดีไอนานาชาติ อีดีไอ (Electronic Data Interchange) ก็คือกระบวนการส่งข้อมูล
ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์จากหน่วยงานหนึ่งไปยังหน่วยงานอื่น ๆ โดยหน่วยงานที่เป็นผู้รับสามารถ
นำข้อมูลนั้นมาดำเนินการต่อได้โดยอัตโนมัติ ปัจจุบันไทยเราริเริ่มกำหนดให้ใช้ระบบอีดีไอในการส่ง
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการนำเข้าและส่งออกไปให้กรมศุลกากรตรวจพิศด แทนการใช้เอกสารกระดาษ
แบบเดิมแล้ว แต่คงจะต้องใช้เวลาอีกระยะหนึ่งกว่าจะสามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลงานสำคัญต่อมาก็คือเรื่องกฎหมาย คณะกรรมการ NITC ได้ตั้งเป้าหมายว่าจะร่างกฎหมาย
ขึ้นมาหลักฉบับเพราะมองเห็นว่ากฎหมายไทยนั้นตามไม่ทันเทคโนโลยี ยกตัวอย่างเช่น เราไม่มี
กฎหมายที่ควบคุมการออกบัตรเครดิต หรือ การให้บริการเอทีเอ็ม หรือการซื้อขายสินค้าผ่านระบบอิน
เทอร์เน็ต แม้แต่สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้กันทั่วไปก็ไม่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ หากเทคโนโลยีก้าว
หน้าต่อไปโดยไทยไม่ได้ปรับกฎหมายให้เหมาะสมแล้ว ก็อาจจะเกิดปัญหาในการทำธุรกิจที่ต้องอาศัย
ไอทีได้ ขณะที่เขียนเรื่องนี้นั้น ทาง NITC และ สวทช. ได้นำเสนอร่าง พรบ. ลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์
และ ร่าง พรบ. ธุรกิจทางอิเล็กทรอนิกส์ เข้าสู่การพิจารณาของ ครม. และ ครม. ได้มีมติอนุมัติให้ส่ง
ต่อไปให้คณะกรรมการกฤษฎีกาพิจารณา เท่าที่ทราบขณะนี้ทางกฤษฎีกาได้รวม พรบ. ทั้งสองฉบับ
เข้าด้วยกันเป็นฉบับเดียว ผมได้สอบถามผู้เกี่ยวข้องท่านหนึ่งก็ได้รับทราบ ว่า ทางรัฐบาลต้องการให้
ร่างพรบ. นี้ผ่านสภาก่อนที่จะมีการยุบสภา หากมีพรบ. ถึงสองฉบับก็อาจจะพิจารณาไม่ทัน เรื่อง
กฎหมายฉบับนี้จะเป็นอย่างไรร และ มีรายละเอียดอย่างไรคงจะต้องติดตามกันต่อไป

ความจริงแล้วผลงานของสำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการไอทีแห่งชาติยังมีอีกมาก ผู้สนใจ
อาจติดต่อขอรับเอกสารผลการดำเนินงานประจำปี 2542 ของสำนักงานได้โดยตรง

วิสัยทัศน์ระดับประเทศ

ยุคนี้เราได้ยินใครต่อใครพูดถึงเรื่องวิสัยทัศน์กันค่อนข้างมาก ฟังแล้วดูเหมือนว่าวิสัยทัศน์เป็นยาวิเศษที่จะทำให้ไทยแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้หมด หรือไม่ก็เป็นเพราะไทยเราไม่มีวิสัยทัศน์เราจึงตกต่ำและย่ำแย่ ดังนั้นการสร้างวิสัยทัศน์ขึ้นจะทำให้แก้ปัญหาทั้งหมดได้

คิดเช่นนั้นผิดหมดครับ วิสัยทัศน์เป็นเรื่องสำคัญก็จริงอยู่แต่จะไม่สามารถช่วยให้ประเทศก้าวหน้าได้หากสร้างวิสัยทัศน์ขึ้นมาเหมือนคำขวัญแล้วนำมาเขียนติดไว้บนฝาผนังโดยปราศจากความเข้าใจ และไม่ได้ทำอะไรให้เกิดขึ้นตามวิสัยทัศน์นั้น

วิสัยทัศน์คือภาพของหน่วยงานที่เราต้องการจะเป็นในอนาคต วิสัยทัศน์เป็นภาพที่ไม่ได้สร้างขึ้นเฉพาะในจินตนาการเท่านั้น แต่เป็นเป้าหมายที่เราจะต้องลงมือสร้างให้เป็นจริงด้วย หากเรามีวิสัยทัศน์แต่ไม่ได้ลงมือปฏิบัติหรือทำสิ่งใด ๆ ให้บรรลุเป้าหมาย วิสัยทัศน์นั้นก็เปล่าประโยชน์

ปัจจุบันนี้ทาง สวทช. ได้ตั้งโครงการ Technology Foresight ขึ้นมาเพื่อศึกษาความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยี ตลอดจนคาดการณ์ว่าจะเกิดเทคโนโลยีอะไรต่อไปในอนาคต การคาดการณ์นี้ใช้หลักการตรวจสอบความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี แล้วใช้เทคนิคทางด้านสถิติ และ เทคนิคการศึกษาเกี่ยวกับอนาคตมาใช้ในการสรุปว่าจะเกิดอะไรขึ้นต่อไป

การคาดการณ์นี้ไม่เกี่ยวกับวิสัยทัศน์ เพราะไม่ว่าเราจะคาดการณ์หรือไม่ เทคโนโลยีนั้น ๆ ก็จะต้องเกิดขึ้น ยกตัวอย่างเช่นผมเคยคาดการณ์ว่าต่อไปในอนาคตจะมีเครื่องถ่ายเอกสารชนิดที่นำดินฉบับเอกสารภาษาอังกฤษมาถ่ายแล้วได้ออกมาเป็นภาษาไทย หรืออุปกรณ์ติดตัวสำหรับฟังเสียงคนพูดภาษาอื่นแล้วแปลงเป็นภาษาไทยให้เราฟังทางหูฟังขนาดเล็ก การคาดการณ์เช่นนี้มาจากการวิเคราะห์ความสามารถทางด้านเทคโนโลยีในปัจจุบันแล้วพิจารณาต่อไปว่าทิศทางการพัฒนาจะไปในทางไหน

แต่สำหรับวิสัยทัศน์แล้วเป็นคนละเรื่องกัน เพราะวิสัยทัศน์เป็นสิ่งที่เราอยากให้เป็น และสิ่งนั้นจะไม่เกิดขึ้นหากไม่ทำอะไร ยกตัวอย่างเช่นในด้านป่าไม้ เราคาดการณ์ได้แน่ ๆ ว่าป่าไม้เมืองไทยจะต้องหมดเพราะมีแต่คนจ้องจะตัดต้นไม้และบุกรุกป่า ทั้งที่เป็นชาวบ้าน ผู้มีอิทธิพล และนักการเมือง แต่เราคงจะปล่อยให้เป็นอย่างนี้ไม่ได้ ดังนั้นผู้มีหน้าที่ความรับผิดชอบควรจะมีวิสัยทัศน์ในด้านป่าไม้วางเมืองไทยจะต้องมีป่าไม้เขียวชอุ่มถึงครึ่งหนึ่งของประเทศ เมื่อมีวิสัยทัศน์เช่นนี้แล้วรัฐบาลก็ต้องพยายามคิดหาวิธีการหรือสร้างโครงการที่จะทำให้เกิดป่าไม้มากขึ้นให้ได้ หากปล่อยให้สถานการณ์เป็นไปตามยถากรรมแล้ว แทนที่ป่าไม้จะมีมากขึ้นก็อาจจะกลายเป็นหมดเกลี้ยงไปเลยก็ได้

ผมขอยกตัวอย่างวิสัยทัศน์ระดับประเทศมาให้ท่านกันบ้าง สิงคโปร์มีวิสัยทัศน์ระดับประเทศว่าจะเป็น Intelligent Island หรือเป็นเกาะอัจฉริยะ ซึ่งหมายความว่าจะมีการใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างกว้างขวางทั่วประเทศ คำว่า Intelligent นี้เรานำมาใช้กับสิ่งต่าง ๆ เช่น Intelligent Building และ Intelligent Office ในการบรรลุวิสัยทัศน์นี้ ทางสิงคโปร์อาศัยหน่วยงานคือ NCB เป็นเครื่องมือในการรุก มีการฝึกอบรม มีการให้รางวัล ฯลฯ ผลเป็นอย่างไรคงไม่ต้องขยายความอีก ต่อมาเมื่อระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์โดยเฉพาะระบบอินเทอร์เน็ตได้แพร่กระจายลงไปสู่มหาชนมากขึ้น สิงคโปร์ก็เพิ่มวิสัยทัศน์ขึ้นมาอีกข้อหนึ่งคือ Singapore ONE ผมเองชอบคำนี้มาก เพราะมีความหมายในเชิงเป็นหนึ่งหรือความเป็นเลิศในหลายๆ ด้าน คำว่า ONE นั้นย่อมาจาก One Network Environment ซึ่งหมายความว่าสิงคโปร์จะมีเครือข่ายคอมพิวเตอร์เดียวกันทั้งประเทศ และเครือข่ายนี้จะเชื่อมโยงไปถึงบ้าน สำนักงาน สถานศึกษา ห้องสมุด โรงพยาบาล ฯลฯ เมื่อมีวิสัยทัศน์นี้แล้วหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็เริ่มดำเนินการวางเส้นทางนำแสงไปตามถนนใหญ่หน้อยทั่วสิงคโปร์ และผมเชื่อว่าอีกไม่ช้าสิงคโปร์ก็คงจะวางเครือข่ายได้ตามวิสัยทัศน์

ประเทศอื่น ๆ ก็มีวิสัยทัศน์ในทำนองเดียวกัน มาเลเซียประกาศว่าจะเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วในปี ค.ศ. 2020 ส่วนฟิลิปปินส์ก็ประกาศวิสัยทัศน์ว่าจะเป็น Smart Philippines โดยคำว่า Smart นั้นมีความหมายในเชิงคอมพิวเตอร์เช่นเดียวกับ Intelligence เช่น Smart Card หมายถึงบัตรพลาสติกที่ติดชิปแทนที่จะมีแถบแม่เหล็กติด ปัจจุบันหน่วยงานหลายแห่งใช้ Smart card เป็นบัตรประจำตัวแล้ว และการประยุกต์บัตรชนิดนี้มีได้มากมายหลายแบบ รวมทั้งการใช้เป็นบัตรเงินสดที่สามารถโอนเงินสดไปเข้าบัญชีผู้รับได้ทันที และใช้เป็นบัตรสำหรับซื้อไฟฟ้าใช้ตามบ้านเรือนได้ด้วย

วิสัยทัศน์ของไทยนั้นมีการพูดกันมากเหมือนกัน นานมาแล้วผมได้ยินคนบอกว่า ไทยจะเป็นประเทศที่มีครอบครัวที่อบอุ่น วิสัยทัศน์แบบนี้ผมฟังแล้วก็รู้สึกถอยหลังเข้าถ้ำ เพราะมนุษย์สมัยนี้ก็มักครอบครัวที่อบอุ่นได้เหมือนกัน เพียงแต่พวกเขาไม่มีเครื่องมือเครื่องใช้ที่รุนแรง หรือยังไม่มีความรู้ที่จะต่อสู้กับโรคภัยไข้เจ็บได้เท่าเราเท่านั้น ผมเห็นว่าวิสัยทัศน์ของประเทศควรจะมุ่งเน้นไปที่ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีด้วย

พูดอย่างนี้นักวิจารณ์สังคมหลายคนก็คงจะไม่ชอบ เพราะเราได้เห็นตัวอย่างมากกว่า สิ่งที่ทำให้สังคมเสื่อมทรามลงก็คือเทคโนโลยีนี้เอง เทคโนโลยีโทรทัศน์และวิทยุทำให้การโฆษณาสินค้าแพร่ไปยังมหาชนได้มากขึ้นอย่างไม่เคยมีใครทำได้เช่นนี้มาก่อน โฆษณาเหล่านี้ได้เสริมสร้างความปลอดภัยและค้นหาให้แก่คนทั่วไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด และแน่นอนที่สุดว่าเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สังคมไทยกลายเป็นสังคมบริโภคนิยมอย่างสุดฤทธิ์ และทำให้คนไทยล้างผลาญทุกอย่างที่เป็นทรัพยากรของประเทศเพื่อเปลี่ยนมาเป็นเงินสำหรับซื้อสินค้าต่างประเทศ ทุกวันนี้ ป่าไม้ แร่ น้ำ สัตว์ป่าน้อยใหญ่

หมดไปพร้อมกับคุณธรรมของคนไทยแทบทุกระดับ ข่าวก่อนหน้านี้ที่ปรากฏให้เห็นตามหน้าหนังสือพิมพ์และทางจอโทรทัศน์เป็นข้อพิสูจน์เรื่องนี้ได้อย่างดี

ในการระดมความคิดระดับชาติเพื่อสร้างกรอบวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2543 ที่ห้องบางกอกคอนเวนชันเซ็นเตอร์ ศูนย์การค้าเซ็นทรัลพลาซา กรุงเทพมหานคร สถาปนิกฯ ได้พิมพ์เอกสารรายงานผลการระดมความคิดระดับจังหวัดและอนุภาคทั่วประเทศออกมาเผยแพร่ และมีการกล่าวถึงวิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศ ไว้ดังนี้

การพัฒนาประเทศระยะต่อไป จำเป็นต้องสร้างสมดุลให้เกิดขึ้นทุกด้าน ทั้งการพัฒนาประสิทธิภาพของระบบเศรษฐกิจที่ควบคู่กับการพัฒนาสังคมที่เข้มแข็ง และสมดุลกับสิ่งแวดล้อม โดยระบบเศรษฐกิจในอนาคตจะเป็นระบบผสมผสานที่มีประสิทธิภาพ สามารถกระจายความมั่นคงทางเศรษฐกิจสู่ชุมชนต่าง ๆ อย่างทั่วถึง เช่นเดียวกับสังคมไทยที่จะต้องเป็นสังคมผสมผสานและดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงในประชาคมโลก ทั้งนี้ ในภาวะวิกฤตได้ต่อยอดให้เห็นความแข็งแกร่งของเอกลักษณ์วัฒนธรรมไทยและภูมิปัญญาพื้นบ้าน ซึ่งได้มีบทบาทโดดเด่นขึ้นมาสมควรได้รับการอนุรักษ์และสืบสานให้ยั่งยืนสืบไป วิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศจึงควรมุ่งรักษาสมดุลระหว่างการเป็นสังคมที่เปิดสู่โลกภายนอก และการรักษาเอกลักษณ์ดั้งเดิมของสังคมไทยไว้ให้ได้

ปัญหาที่ก็คือเราจะร่างวิสัยทัศน์อย่างไรให้ครอบคลุมแนวคิดที่กล่าวข้างต้น ผมคิดว่าเรามีคำสำคัญที่อาจนำมาคิดสร้างวิสัยทัศน์ได้ คำเหล่านี้ได้แก่ เข้มแข็ง มั่งคั่ง ยั่งยืน ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ส่วนจะผสมผสานอย่างไรให้เป็นวิสัยทัศน์ของไทยนั้นขอฝากไว้ให้คิดต่อ

ผมเห็นด้วยกับนักวิชาการที่เสนอว่าก่อนดำเนินการใด ๆ ควรกำหนดวิสัยทัศน์ให้ชัดเจน เพราะวิสัยทัศน์นั้นเปรียบเสมือนกับเป็นทิศทางที่บอกว่าเราจะไปไหน แต่ขณะเดียวกันเราก็ต้องรู้ว่าเราอยู่ที่ไหน นอกจากนั้นเรายังจะต้องมีพาหนะสำหรับนำเราออกเดินทางจากจุดปัจจุบันไปยังเป้าหมายด้วย

ในการประชุมสมัชชาวิทยาศาสตร์ 2020 ซึ่งทาง สวทช. ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการมาตั้งแต่ปลายปี 2542 และมาต่อเมื่อวันที่ 21 สิงหาคม 2543 ก็ได้มีการประชุมสมัชชาอีกครั้งหนึ่ง ในการประชุมครั้งหลังนี้ได้มีการทำเอกสารสรุปสถานการณ์ปัจจุบันไว้ว่า

สถานการณ์อันน่าหดหู่นี้เป็นสิ่งที่เราต้องมองด้วยสายตาและจิตใจที่เปิดกว้าง ต้องพยายาม

วิเคราะห์ว่าสาเหตุต่าง ๆ ที่ทำให้ประเทศไทยของเราเข้ามุ่มอับเช่นนี้มาจากอะไร และต้องช่วยกันทุกวิถีทางที่จะออกจากมุ่มอับนี้ให้ได้

พวกเราอยู่ในแวดวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ส่วนใหญ่แล้วเรานึกคิดแต่เรื่องทางเทคนิค และไม่ใคร่ได้สนใจในเรื่องของสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมเท่าใดนัก แต่ในยามที่ประเทศชาติของเรากำลังยากจนเช่นนี้ ผมเสนอว่าในอนาคตเราจะต้องพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ในแบบองค์รวมมากขึ้น อย่างนึกถึงแต่ทางด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว งานวิจัยแต่ละเรื่องที่เราจะทำนั้นต้องถามตนเองว่าจะทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยดีขึ้นหรือไม่ จะช่วยสร้างงานให้แก่คนไทยได้มากขึ้นหรือไม่ จะทำให้เราหาเงินตราต่างประเทศได้มากขึ้นหรือไม่ ทำให้ช่วยประหยัดเงินค่าใช้จ่ายของประเทศได้หรือไม่ ผมไม่เห็นด้วยกับงานวิจัยที่ไม่ได้สร้างองค์ความรู้ที่จะตอบคำถามข้างต้นได้

ขอเล่าเรื่องที่เพิ่งได้พบมาเป็นตัวอย่าง เมื่อไม่นานมานี้เนคเทคได้พัฒนาโปรแกรมระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) ขึ้นเผยแพร่ให้ใช้กันทั่วไป โปรแกรมที่ชื่อว่า GRASS นี้พัฒนาขึ้นมาจาก Shareware และเนคเทคต้องลงทุนทั้งเงินและคนไปมาก ปัจจุบันระบบนี้ก็ใช้ได้ดีพอควรแม้จะยังไม่สมบูรณ์ถูกใจทุกคน ปรากฏว่ามีนักวิจัยบางกลุ่มเสนอขอทุนสร้างระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ซ้ำอีก เหตุผลก็คือจะทำให้ดีกว่าเดิมซึ่งก็ไม่มีน้ำหนักเท่าใด เพราะอาจจะทำไม่สำเร็จ หรือทำได้แต่ก็จะดีกว่าเดิมได้เพียงเล็กน้อย แต่การทำเช่นนี้จะต้องเริ่มจากศูนย์และต้องเสียเงินอีกหลายล้านบาท เงินจำนวนนี้สามารถนำไปใช้พัฒนาระบบสารสนเทศอื่น ๆ ที่น่าจัดทำขึ้นได้อีกมาก ผมเชื่อว่านักวิจัยไทยหลายคนมีอึดตามากเกินไป หากลดอึดตามาคิดถึงประเทศชาติบ้าง เราจะไปได้ไกลกว่านี้

วิสัยทัศน์ไอที

ความจริงแล้วผมควรจะกล่าวถึงวิสัยทัศน์ไอทีอันเป็นจุดมุ่งหมายของบทความนี้ แต่ก็อดไม่ได้ที่จะต้องกล่าวเลยออกไปถึงเรื่องอื่น ๆ บ้าง ขณะนี้ก็สมควรที่จะดึงกลับมาสู่เนื้อหาของวิสัยทัศน์ไอทีได้แล้ว

การคิดเรื่องวิสัยทัศน์ไอทีนั้นก็เหมือนกับการคิดเรื่องวิสัยทัศน์ระดับประเทศหรือระดับหน่วยงาน นั่นก็คือเราจะต้องสร้างภาพว่าการใช้ไอทีของหน่วยงานในอนาคตจะมีลักษณะอย่างไร

การสร้างภาพนี้ไม่ใช่เรื่องยาก เพราะผมเชื่อว่าท่านทั้งหลายก็พอจะทราบอยู่แล้วว่าไอทีมีบทบาทสำคัญอย่างไรต่อหน่วยงาน และจะทำให้เราปฏิบัติงานได้อย่างสะดวกสบายอย่างไรบ้าง

การใช้ไอทีของหน่วยงานในอนาคตไม่ว่าจะมีขนาดใหญ่หรือเล็ก อาจจะมีลักษณะดังต่อไปนี้

- เป็นหน่วยงานที่ใช้ไอทีช่วยการปฏิบัติงานในสำนักงานอย่างสมบูรณ์ ผู้บริหาร ข้าราชการ และพนักงานสามารถเข้าสู่ระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ของสำนักงานเพื่อค้นหา

เอกสาร หนังสือราชการ รายงาน และข้อมูลต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วจากโต๊ะทำงานของตนเอง ระบบเครือข่ายนี้อาจจะเป็นระบบอินเทอร์เน็ตที่เก็บบันทึกข้อมูลสื่อหลายแบบ (Multimedia) ด้วยภาษา HTML (Hypertext Mark up Language)

- มีระบบพื้นฐานสำหรับการประมวลผลข้อมูลต่าง ๆ เช่นระบบบัญชี การเงิน งบประมาณ บุคลากร สารบรรณ ระบบกระแสงาน (Workflow) และระบบกลุ่มงาน (Workgroup) ระบบเหล่านี้สร้างขึ้นบนฐานข้อมูลรวมที่อนุญาตให้ผู้ที่เกี่ยวข้องใช้งานข้อมูลได้ตามสิทธิ
- ระบบการทำงานเชื่อมต่อกับระบบอินเทอร์เน็ตเพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ ในระบบอินเทอร์เน็ตได้
- มีระบบที่ยอมให้ผู้บริหาร ข้าราชการ หรือพนักงาน ใช้คอมพิวเตอร์ที่บ้านหรือที่อื่นเชื่อมต่อเข้ามาในระบบเครือข่ายเพื่อทำงานได้ตามปกติเหมือนกับมานั่งที่โต๊ะทำงานของตน
- มีระบบงานประยุกต์ที่สนับสนุนการทำงานตามภารกิจของหน่วยงาน เช่นกรมควบคุมมลพิษก็อาจมีระบบสำหรับติดตามตรวจสอบและบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับมลพิษต่าง ๆ ระบบสำหรับวิเคราะห์ ระบบสำหรับควบคุม ฯลฯ
- มีการจัดตั้ง Web site และ ทำ Home Page สำหรับเผยแพร่ข่าวสาร กิจกรรม และความรู้อื่น ๆ ที่หน่วยงานมีและรับผิดชอบ
- ฯลฯ

การพัฒนาระบบคอมพิวเตอร์ของหน่วยงานให้มีงานประยุกต์ต่าง ๆ ข้างคั้นนั้นต้องถือว่าเป็นงานที่ทำทายมาก เพราะดู ๆ แล้วไม่น่าจะมีอะไรยาก แต่ที่ไหนได้ แค่เพียงจะสร้างระบบพื้นฐานขึ้นก็ยากแล้ว เนื่องจากหน่วยงานทั้งหลายไม่มีผู้เชี่ยวชาญพอเพียง อีกทั้งยังไม่มียงบประมาณมากพอที่จะจัดหาอุปกรณ์หรือว่าจ้างคนภายนอกมาช่วย ด้วยเหตุนี้จึงไม่น่าแปลกใจที่แทบทุกหน่วยงานยังไม่มีระบบพื้นฐานที่ดีพอที่จะใช้เป็นฐานรากให้กับงานประยุกต์อื่น ๆ

ผลก็คือหน่วยงานจำนวนมากเวลานี้ไปหลงอยู่กับงานประยุกต์ที่ผิวเผินอย่างเช่นการจัดตั้ง Web Site และ ทำ Home Page เพื่อเผยแพร่หน่วยงานเท่านั้น จริงครับ Home Page ที่สวยงามอาจสร้างความประทับใจให้แก่คนเปิดดูได้ แต่ก็ได้เพียงแค่นั้น Home Page ยังไม่ใช่ผลลัพธ์สุดท้ายที่เราควรปรารถนา เราจำเป็นจะต้องสร้างระบบพื้นฐานให้สมบูรณ์ ต้องสร้างระบบเครือข่ายให้ครอบคลุม ต้องจัดทำฐานข้อมูลให้มีข้อมูลที่มีคุณภาพและมั่นคงปลอดภัย ฯลฯ หากมีแต่เพียง Home Page ก็เปรียบเสมือนท่านมีหัว โขนที่สวยงาม แต่ภายในนั้นคือความว่างเปล่าปราศจากสิ่งใด

สรุป

ในบทความนี้ผมได้พยายามเล่าให้ท่านฟังอย่างย่อ ๆ ถึงพัฒนาการของการใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศในหน่วยงานภาครัฐ ผมไม่ได้อธิบายว่าพัฒนาการแต่ละขั้นมีความหมายอย่างไรต่อหน่วยงานบ้าง เพราะต้องการให้ท่านพิจารณาเชื่อมโยงเอง

ผมนำผลงานที่เกี่ยวข้องกับคณะกรรมการ NITC ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานในภาครัฐมาเล่าให้ท่านรับทราบหลายเรื่อง ขอให้ท่านลองพิจารณาว่างานเหล่านี้เกี่ยวข้องกับท่านอย่างไรบ้าง และท่านจะต้องขยายผลต่อไปอย่างไร แน่แน่นอนครับ ผมเชื่อว่าท่านคงมองเห็นว่างานที่คณะกรรมการ NITC ผลักดันอยู่นั้นน่าจะยังไม่พอเพียงต่อการสร้างให้ภาครัฐของไทยมีความก้าวหน้าด้านไอทีอย่างพอเพียงและยั่งยืน ดังนั้นจึงมีคำถามเหลือให้คิดว่าอะไรบ้างที่ยังไม่พอเพียง และคณะกรรมการน่าจะต้องส่งเสริมอย่างไรต่อไปอีก

ผมได้ชี้ให้เห็นว่าประเทศไทยยังขาดวิสัยทัศน์ แต่ก็มีคำถามพื้นฐานว่า เราจำเป็นต้องมีวิสัยทัศน์หรือไม่ วิสัยทัศน์ที่ผมนำมาอธิบายนั้นจะต่างไปจากคำขวัญในอดีตเช่น งานคือเงิน เงินคืองาน บันดาลสุข อย่างไร และที่แน่ ๆ ก็คือ วิสัยทัศน์ของประเทศไทยควรเป็นอย่างไร

ผมได้ลองชี้แนะว่าการประยุกต์คอมพิวเตอร์หรือไอทีในหน่วยงานของรัฐนั้นน่าจะมีอะไรบ้าง แต่สิ่งที่ผมชี้แนะนั้นก็ก็เป็นเรื่องที่ยากกว้างมากเหลือเกิน ท่านคงจะต้องถามตัวเองว่า งานเรื่องอะไรบ้างที่ท่านคิดว่าเป็นเรื่องสำคัญเร่งด่วนที่จะต้องเร่งสร้าง และท่านจะสร้างวิสัยทัศน์ไอทีให้แก่หน่วยงานของท่านอย่างไร

ต้องขออภัยที่ผมไม่ได้ตอบคำถามอะไรให้ท่านได้ในที่นี้ เพราะไม่มีใครที่จะตอบคำถามที่ท่านมีอยู่ได้ดีไปกว่าท่านเอง ประเด็นหลักก็คือท่านจะต้องตอบคำถาม เมื่อเชื่อแน่ว่าคำตอบของท่านถูกต้องดีแล้ว ท่านก็จะต้องดำเนินการไปตามคำตอบนั้นอย่างจริงจัง

ขอให้ประสบความสำเร็จกับงานไอทีทุกท่านครับ